

**DET KONGELIGE
OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENT**

Statsråden

Kontroll- og konstitusjonskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref
16/1110-

Dato
16. mars 2016

Vedr Statoils kontrakt i Angola

Jeg viser til brev av 1. mars 2016 fra Kontroll- og konstitusjonskomiteen og tidligere korrespondanse i saken.

I brevet vises det innledningsvis til min uttalelse i brev til komiteen av 19. februar 2016 om at "Det er min oppfatning at det ikke er departementets ansvar som eier i Statoil å følge pengestrømmer innbetalt til ulike land." Med henvisning til denne uttalelsen spør komiteen deretter: "På hvilken annen måte vil statsråden sørge for at Stortingets vedtak om anti-korrupsjon blir fulgt opp?".

Det er uklart hvilket vedtak komiteen her sikter til. Stortinget har gjennom behandlingen av Meld. St. 27 (2013-2014) (eierskapsmeldingen) gitt sin tilslutning til de prinsipper og retningslinjer som regjeringen der presenterte for «samfunnsansvar» som ledd i eierskapspolitikken, og der arbeidet mot korrupsjon er et av flere viktige elementer. Dette er behandlet i meldingen på s. 78 flg, se særlig s. 82-83 i delkapitlene 8.3.3.5 om «Arbeidet mot korrupsjon og for åpenhet i økonomiske transaksjoner» og 8.3.3.6 om «Regjeringens oppfølging av selskapenes arbeid med samfunnsansvar». Dette fikk bred tilslutning under Stortingets behandling av meldingen, se Innst. 140 S (2014-2015), særlig s. 32-33, og debatten den 5.2.2015. I den forbindelse traff Stortinget også en rekke vedtak, men de gjaldt andre sider ved eierskapspolitikken, og ikke arbeidet med samfunnsansvar og anti-korrupsjon.

Jeg antar derfor at det er prinsippene for samfunnsansvar som nedfelt i Meld. St. 27, og den påfølgende tilslutningen i Stortinget, som er det komiteen viser til, og som slik sett fremstår

som det relevante kontrollkriteriet ved en parlamentarisk undersøkelse av departementets håndtering av saken.

På denne bakgrunn finner jeg igjen grunn til å trekke frem retningslinjene som ble nedfelt i meldingen - og som fikk tilslutning fra Stortinget - og hva de sier om rollefordelingen mellom staten som eier og selskapene selv i arbeidet med å sikre samfunnsansvar og motvirke korrupsjon.

Den statlige eierskapsutøvelsen foregår innenfor rammene av selskapslovgivningen og allment anerkjente eierstyringsprinsipper, som har ligget til grunn for statens eierskapsutøvelse under skiftende regjeringer etter årtusenskiftet. Ett av statens eierstyringsprinsipper er at statlig eide selskaper skal arbeide målrettet for å ivareta sitt samfunnsansvar. Begrepet samfunnsansvar omfatter en rekke ulike saksområder knyttet til hvordan selskapers virksomhet påvirker mennesker, samfunn, miljø, antikorrupsjon og åpenhet. Tradisjonelt har begrepet vært ment å omfatte forhold som ligger ut over det å overholde gjeldende lover og regler. Samtidig er dette feltet i sterk utvikling, og enkelte områder innenfor feltet er rettsliggjort. Forventningene til selskapenes arbeid med samfunnsansvar er ytterligere utdypet i den seneste eierskapsmeldingen sammenlignet med tidligere eierskapsmeldinger.

I meldingen fremgår det at det er styret som har ansvaret for selskapets drift, også når det gjelder samfunnsansvar, og for at virksomheten drives innenfor gjeldende lover og regler. Dette er i tråd med etablert rolle-, ansvars- og arbeidsfordeling mellom staten som eier og styret og ledelse i selskapene. På samme måte er det selskapenes styre som har ansvaret for å vurdere hvordan forventningene fra staten som eier best kan følges opp, og for at disse operasjonaliseres på en hensiktsmessig måte. I meldingen brukes begrepet "forventninger" og ikke "krav" fordi dette er forhold som til dels går ut over det som er regulert i lov, forskrifter m.v. Dermed er det begrenset hva staten som eier kan "kreve", men det er større rom for å uttrykke forventninger til hvordan selskapets styre og ledelse skal forholde seg til viktige eierskaps spørsmål som blant annet samfunnsansvar.

Med andre ord var ikke formålet med kapitlet om prinsipper for samfunnsansvar i eierskapsmeldingen å endre noe ved den eksisterende rollefordelingen mellom selskapet og staten som eier. Tvert imot er det presisert klart på s. 78 i meldingen at "Det er selskapenes styre som har ansvaret for å vurdere hvordan forventningene fra staten som eier best kan følges opp, og for at disse operasjonaliseres på en hensiktsmessig måte". På s. 83 er det redegjort for hvordan dette er tenkt fulgt opp gjennom eierdialogen.

* * * * *

Som ledd oppfølgingen av eierskapsmeldingen, har regjeringen gjort det meget klart overfor selskapene i statens portefølje at det forventes at de aktivt følger opp disse forventningene. Dette gjelder også Olje- og energidepartementets oppfølging overfor Statoil. Oppfølgingen av Statoils arbeid med samfunnsansvar skjer løpende gjennom eierdialogen blant annet i årlige møter om samfunnsansvar. Basert på selskapets bærekraftsrapport, som er en del av

Statoils arbeid med samfunnsansvar skjer løpende gjennom eierdialogen blant annet i årlige møter om samfunnsansvar. Basert på selskapets bærekraftsrapport, som er en del av årsrapporteringen, gjør departementet en vurdering av hvorvidt regjeringens forventninger til selskapets arbeid med samfunnsansvar er oppfylt.

Statoil har i dag virksomhet i 37 land. Betalinger selskapet foretar enten det er til leverandører eller andre lands myndigheter, herunder Angola, fordrer at selskapet har implementert retningslinjer, systemer og tiltak for å hindre korrupsjon. La meg derfor vise til noe av det Statoil gjør på dette området og slik sett konkret operasjonaliserer statens forventninger på dette området.

Statoil har nulltoleranse for korrupsjon, jf. Statoils brev av 20. januar 2016 til Olje- og energidepartementet. Selskapets systematiske arbeid med å forebygge korrupsjon reflekterer både norske og internasjonale krav og forventninger. Selskapet har implementert et omfattende etikk- og antikorrupsjonsprogram for å forebygge korrupsjon i selskapets virksomhet. Antikorrupsjonsarbeidet revideres med jevne mellomrom for å sikre at det er i tråd med endrede krav og forventninger og samsvarer med beste praksis internasjonalt. I en artikkel i statens eierberetning for 2013, publisert i juni 2014, orienterer Statoil nærmere om selskapets arbeid med etikk og antikorrupsjon. Noen av hovedpunktene fra artikkelen er som følger:

- Kjernen i Statoils etikk- og antikorrupsjonsarbeid er Statoils etiske retningslinjer som fastsetter selskapets etiske krav til både forretningspraksis og personlig atferd.
- Retningslinjene slår fast at det forventes at Statoils leverandører og partnere følger en etisk standard som er i samsvar med Statoils etiske krav.
- I Statoil holdes det jevnlig møter om etikk i styret, i konsernledelsen, i hvert forretningsområde og ved de ulike utenlandskontorene.
- I disse møtene blir det gitt jevnlig oppdateringer om relevant antikorrupsjonslovgivning og Statoils antikorrupsjonsprogram, og det rapporteres fra selskapets etikkhjelpelinje. Det viktigste med møtene om etikk er imidlertid at etiske dilemmaer knyttet til Statoils virksomhet blir grundig diskutert.
- Alle medarbeidere i Statoil har plikt til å rapportere mistenkte eller potensielle brudd på Statoils etiske retningslinjer.
- Statoil har i tillegg til de etiske retningslinjene, detaljerte prosedyrer for selskapets antikorrupsjonsarbeid. Dette inneholder bl.a. krav til jevnlig risikovurdering av korrupsjon, opplæring av ansatte, "due diligence" av leverandører og forretningspartnere, oppfølging av "joint venture"-partnere og prosedyrer for drift av etikkhjelpelinjen. Selskapet har i tillegg detaljerte prosedyrer for relasjoner til leverandører, partnere, kunder og offentlige tjenestemenn og for gaver og gjestfrihet. Disse ulike prosedyrene er nedfelt i en rekke styrende dokumenter.
- I Statoil blir det jevnlig foretatt en risikovurdering for å identifisere eventuell eksponering for korrupsjon, både når det gjelder de landene der selskapet har virksomhet og type virksomhet.

- Statoil har en egen gruppe som utfører såkalt "integrity due diligence" (IDD) på utvalgte leverandører og forretningspartnere. Formålet med IDD er å sikre at Statoil ikke inngår et forretningsforhold med en part som kan påføre Statoil korrupsjons- eller omdømmerisiko.

Ifølge eierskapsmeldingen er rapportering et hovedinstrument i utviklingen av selskapenes arbeid med samfunnsansvar. På dette området har Statoil tatt en ledende rolle. Statoil publiserte i mars 2014 en egen rapport om betalinger til myndigheter per prosjekt, land og mottaker på bakgrunn av norsk lovendring i desember 2013. EU har vedtatt lignende lovendringer. Ingen andre store oljeselskaper har rapportert om betalinger til myndigheter på et så detaljert nivå, og Statoil har etterlyst en global standard på dette området.

Jeg mener på denne bakgrunn at Statoil har konkrete systemer, retningslinjer og tiltak som imøtekommer statens forventninger til arbeidet mot korrupsjon og for åpenhet i økonomiske transaksjoner. Statoil er som nevnt ovenfor et foregangsselskap når det gjelder å vise åpenhet i økonomiske transaksjoner. Det er jeg svært opptatt av og godt fornøyd med som eier i selskapet. Når jeg i mitt brev til komiteen av 19. februar sier at: "Det er min oppfatning at det ikke er departementets ansvar som eier i Statoil å følge pengestrømmer innbetalt til ulike land.", er det basert på den rolle-, ansvars-, og arbeidsfordeling jeg har utdypet ovenfor. Jeg har forventning om og tillit til at styret i selskapet foretar de nødvendige vurderingene av hvordan selskapet kan forfølge pengestrømmer som er innbetalt til ulike vertsland.

Dersom departementet skulle påta seg et ansvar for selv å føre tilsyn med selskapenes pengestrømmer – generelt og i enkeltsaker – ville det være å overta et ansvar som ligger hos styret. Det ville i realiteten innebære en vesentlig endring og omlegging av statens eierskapspolitikk som vil kunne reise en rekke spørsmål av prinsipiell, praktisk, rettslig og administrativ karakter.

Til dette kan tilføyes at alle former for korrupsjon etter norsk lov er straffbart, og at det er politiet som har ansvaret for å etterforske mulige lovbrudd. I denne saken har Økokrim hatt et møte med Statoil uten at jeg er kjent med at det har ledet til videre etterforskning. Dersom det skulle vise seg å være forhold som berettiger slik etterforskning mot Statoil, har jeg tillit til at politiet og Økokrim vil håndtere dette på profesjonell måte.

* * * * *

I brevet av 1. mars 2016 spør komiteen videre: "Deler statsråden komiteens bekymring om hvor pengene har tatt veien?".

Som jeg tidligere har opplyst har Statoil informert om at selskapet gradvis har økt oppfølgingen for å sikre at betalingene til finansieringen av forsknings- og teknologisenteret blir benyttet i henhold til det avtalte formålet. Jeg forventer og har tillit til at selskapet gjør sitt ytterste for at saken kan få en tilfredsstillende løsning. Som jeg tidligere har informert om, vil styret i Statoil holde meg orientert om status i saken. Styreleder har forsikret meg at styret følger saken tett opp.

* * * * *

Komiteen sier i sitt brev av 1. mars også følgende: "Statsråden gjengir i sitt brev utdrag fra juridiske vurderinger Statoil har mottatt rundt overføring av midlene til "teknologiselskapet". Komiteen ber med dette om å få tilsendt de relevante vurderingene i sin helhet."

I brev til Statoil av 9. februar 2016 ba departementet om en bredere fremstilling av de saksforholdene komiteen viser til enn slik de er omtalt i Statoils brev av 20. januar 2016. Det ble videre vist til at Statoil må vurdere om eventuelt taushetsbelagt eller forretningsmessig sensitivt innhold kan virke begrensende på hva komiteen kan bli meddelt. Jeg tar til etterretning selskapets vurdering når det gjelder hvilke deler av dokumentene som Statoil valgte å oversende til departementet og som jeg har gjengitt til komiteen i mitt brev av 19. februar. Når komiteen nå kommer tilbake og vil ha de underliggende interne juridiske vurderingene fra advokatfirmaene "i sin helhet", vil jeg innledningsvis understreke at dette er dokumenter som departementet *ikke* har i sin besittelse, og heller ikke har hatt tilgang til. Det er ikke noen praksis for at slike dokumenter overleveres eller etterspørres som ledd i departementets eierstyring, og de er heller ikke lagt frem i denne konkrete saken. Om dette skrev Statoil som kjent i brev av 17. februar 2016 til departementet at "notatene og rådene Statoil har mottatt i forbindelse med saken er alle underlagt advokaters taushetsplikt." Videre skriver Statoil at "det er prinsipielt viktig at selskapet skal kunne konsultere åpent med sine advokater uten at dette blir underlagt offentligheten."

Dersom departementet skal kunne oversende advokatutredningene til komiteen, forutsetter det følgelig at de først må kreves utlevert fra Statoil. Dette reiser imidlertid flere problemstillinger av prinsipiell og rettslig karakter, både vedrørende forholdet mellom departementet og Statoil, og mellom departementet og Stortinget. Dette er problemstillinger som advokat Gudmund Knudsen i advokatfirmaet BA-HR tidligere har arbeidet mye med. Departementet fant det derfor hensiktsmessig å be ham om en utredning av eventuelle rettslige spørsmål som anmodningen fra komiteen kan reise.

Vedlagt er oppdragsbrevet av 3. mars og advokat Knudsens utredning av 8. mars. I oppsummeringen heter det blant annet:

"Statoils styre har ikke rettslig plikt til å utlevere til departementet de juridiske vurderingene Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité ønsker slik at departementet kan etterkomme komiteens anmodning om å få tilsendt dokumentene. Det er heller ikke grunn til å kritisere Statoils styre for at det ikke frivillig gir departementet vurderingene slik at departementet kan etterkomme anmodningen."

Som det fremgår av advokat Knudsens utredning, har Olje- og energidepartementet som eier i Statoil ikke noe rettslig krav på innsyn i de interne advokatuttalelsene annet enn gjennom en eventuell beslutning på en generalforsamling. Ut fra gjeldende prinsipper for forsvarlig rolle-, arbeids-, og ansvarsfordeling mellom departementet og selskapet som Stortinget har sluttet seg til, kan jeg heller ikke se at det vil være riktig av meg å be selskapet om å få dokumentene

utlevert. Sentralt for meg er at Statoil allerede har utvist betydelig åpenhet om hvilke interne advokatråd de har innhentet og som selskapet bygger sin redegjørelse på.

Jeg ønsker også å tilføye at Statoil har mange andre aksjonærer enn staten. Det følger av statens prinsipper for god eierstyring at aksjeeierne skal likebehandles, også hva gjelder tilgang til informasjon fra selskapet.

* * * * *

Komiteen spør også i brevet av 1. mars om statsråden har innhentet vurderinger fra departementets egne jurister.

Olje- og energidepartementet er organisert slik at vi skal være i stand til å behandle sakene innenfor departementets ansvarsområde på best mulig måte. Hvilke deler av mitt embetsverk som er involvert i enkeltsaker anser jeg som et internt anliggende, som det etter Grunnloven er opp til den utøvende makt selv å håndtere.

Med hilsen

Tord Lien